

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA KAHEKSANDA ERAKORRALISE ISTUNGI
PROTOKOLL
(elektrooniline)**

16.märts 2020. a

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik
Juhan Sarv, riigikohtunik (asendusliige)
Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Indrek Parrest, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (asendusliige)
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu kohtunik
Jaanus Tehver, Eesti Advokatuuri esimees
Ülle Madise, õiguskantsler
Andres Parmas, riigi peaprokurör
Paul Puustusmaa, Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees
Jaanus Karilaid, Riigikogu õiguskomisjoni esimees
Endla Ülviste, Pärnu Maakohtu kohtunik (asendusliige)

Teised osalised:

Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi kohtute talituse juhataja
Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Astrid Asi, Viru Maakohtu esimees

Protokollis:

Signe Talalaev, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik

Algus: 16.03.2020 kell 12.07

Lõpp: 16.03.2020 kell 17.19

Päevakorras on:

1. Kohtute haldamise nõukoja soovitud õigusemõistmise korraldamiseks eriolukorra ajal – KS § 39 lõike 1 ja § 41 lg 3 p 4 alusel

Otsuse projekt: KHN kinnitab eriolukorras õigusemõistmise soovitud

Kohtute seaduse § 40 lg 2 ja § 41 lg 3 p 4 alusel ja tulenevalt asjaoludest, et:

1. Eesti Vabariigis on alates 12.03.2020 Vabariigi Valitsuse otsusel välja kuulutatud eriolukord seoses COVID-19 viiruse pandeemilise levikuga maailmas ja sellest tingitud massilise nakatumise ohuga Eestis;
2. Eriolukord kehtib 1. maini 2020, kui valitsus ei otsusta teisiti;
3. Üleriigiliselt on vajalik kehtestada selged suunised, millest tuleb eriolukorra ajal korrahase õigusemõistmise tagamiseks kohtutes juhinduda;
4. Kohtute haldamise nõukoda peab oluliseks, et Eesti kohtud tagaksid õigusemõistmise korrahase toimimise eriolukorra ajal, vältides samaaegselt COVID-19 viiruse levikut kohtunike, kohtuteenistujate ja menetlusosaliste ning teiste õigusemõistmisega seotud isikute seas;

kutsus Riigikohtu esimees kokku kohtute haldamise nõukoja erakorralise istungi elektroonilise hääletuse läbiviimiseks 16.03.2020, et kujundada seisukoht kohtute haldamise nõukoja soovitude kinnitamise üle õigusemõistmise korraldamiseks eriolukorra ajal. Täpsemalt toimus 16.03 ajavahemikul kell 12.07–15.00 kirjalik arutelu. Seejärel koostati vastavalt saabunud arvamuste soovitude uuendatud teksti ning toimus hääletus soovitude kinnitamiseks kell 16.01–17.19.

KHN-i liikmed ja asendusliikmed avaldavad arvamust

V. Kõve: Toetan otsust.

J. Karilaid: Toetan.

A. Parmas: Mõned küsimused. Kas kohtud aktsepteerivad kokkuleppemenetluse istungil seda, et süüdistatav ja kaitsja osalevad Skype vahendusel, prokuratuur osaleb RIK videokonverentsi lahenduse vahendusel? Kui vastus on eitav, siis tähendab see, et sisuliselt ei oleks võimalik karantiini ajal ühtegi põhimenetlust pidada – kuivõrd eriolukorra juhtide poolne sõnum on vältida igasuguseid füüsilisi kogunemisi, v.a viimase häda sunnil. Kas videolahenduste kaudu toimuv istungite korraldus tuleks kõne alla üldmenetlustes? Vahistatutega asjades on muidugi küsimus veel ka see, et kui vanglas on külastuskeeld, siis kas kaitsja lastaks süüdistatava juurde istungi ajaks, et ta saaks videokonverentsi ruumis istungist osa võtta.

J. Tehver: Ma olen suuniste teksti saanud süveneda üksnes põgusalt ja ei ole kõiki võimalikke aspekte kuigi põhjalikult läbi kaalunud, sestap palun minu ettepanekuid käsitleda arvamuse avaldamisena ja mitte kategoorilise seisukohana – kui alloleva lisamiseks on kaalukaid vastuväiteid, siis aktsepteerin ka väljapakutud teksti.

Mõned ettepanekud:

- A. Lisas toodud asjade loetelu täiendamine (süüteoasjad):
- 1) Alaealise vabastamine kinnisest asutusest (KrMS § 406);
 - 2) Sundpaigutamine raviautusse (KrMS § 102);
 - 3) Ajutise lähenemiskeelu kohaldamine (KrMS § 141.1);
 - 4) Väljaandmisvahistamine (KrMS § 447);
 - 5) Ametist kõrvaldamine (KrMS § 141);
 - 6) Posti- või telegraafisaadetise arest (KrMS § 89);
 - 7) Vahistamine ja vahistamise pikendamine (KrMS § 130-131.1, § 134);
 - 8) Vara arestimine (KrMS § 142).

Alternatiiv eeltoodule on jätta lisast välja viited sellistele toimingutele, mille läbiviimiseks nagunii reeglina istungeid ei korraldata (JT load, läbiotsimise load).

- B. Lisas toodud asjade loetelu täiendamine (üldine): Võiks kaaluda lisa täiendamist üldise klausliga, et asja arutav kohtunik võib lugeda edasilükkamatuks ka muu kohtumenetluse toimingut, kui toimingut edasilükkamine kahjustaks ka eriolukorda silmas pidades ülemääraselt kas menetlusosalise, muu isiku või õiguskorra huve.
- C. Põhidokumendi punkt 13 jätab suuresti katmata selle võimaluse, et poolleiolevas kohtumenetluses, milles sidevahendi kaudu ei ole istungit võimalik läbi viia (eriti üldmenetluse kriminaalasjad, kus tõendeid saab esitada vaid istungil) ei lükata istungeid edasi ja need viiakse läbi tavalises korras, rakendades vaid kohaseid ettevaatusabinõusid (distantis isikute vahel jms) – minu arvates võiks selgelt kirja panna, et kui kohtumenetluse pooled seda taotleavad ja kohus peab istungi pidamist siiski võimalikuks, siis võiks seda teha. Mõõnan, et p 13 sõnastus võimaldab ka tõlgendust, et selline asjade käik oleks erand antud punktis kirjeldatud üldjuhule ja seega lubatud ning täiendust justkui pole vaja, aga selguse huvides oleks see minu arvates vajalik ja kasulik see erand üheselt välja tuua. Eesmärk on vältida olukordi, kus asja läbivaatamine lükkub edasi vaatamata asjaolule, et nii menetlusosalised kui ka kohus ei näe takistusi istungi pidamiseks.
- D. Kas punkti 17 seda osa, mis nõuab füüsilise kontakti vältimist menetlusdokumentide üleandmisel, võiks selgituseks täiendada viitega võimalusele (asjakohane eelkõige üldmenetluse kriminaalasjas tõendite esitamisel), et kohtumenetluse pool saab tõendi pärast selle esitamise kohtu poolt lubatuks määramist laadida tõendi kohtuistungi käigus e-toimikusse ja sellega loetakse tõend esitatuks? Või on sellele mingeid alternatiive? Praeguse sõnastuse järgi ei ole üldmenetluse kriminaalasjas dokumentide ja asitõendite esitamine üldse võimalik, sest mingit muud viisi kui nende vahetu üleandmise kohtumenetluse poole poolt kohtule istungi käigus polegi ette nähtud.

- E. Punkti 10 võiks täiendada põhimõttega, et kohus kuulab ära kohtumenetluse poolte seisukohad menetluse edasise käigu osas ning arvestab nendega niivõrd kuivõrd õigusemõistmise huvid ja eriolukord seda võimaldavad.

Andrese tõstatud küsimuste osas:

- a) Praktiliselt on RIK ja Skype vms paralleelne kasutamine, aga sellisel juhul on vaja kuidagi tagada see, et kõik toimuv jõuab ühetaoliselt mõlemasse „kanalisse“. Lisaks veel peab seda kõike mingil viisil ka salvestama, protokollima jne. Ilmselt mitte täiesti võimatu, aga komplitseeritud igal juhul.
- b) Üldmenetluse kriminaalasja istung videokonverentsina on paras väljakutse. Tagada tuleb, et tunnistajad on kaamera taga vabad ebakohastest mõjutajatest; kuidagi tuleb korraldada dokumentide, tõendite jms esitamine ja avaldamine; istung peab saama salvestatud ja protokollitud; jne. Ilmselt on see kõik ka kuidagimoodi teostatav, aga vajab korralikku läbimõttlemist.
- c) Kaitset on väga keeruline teostada kui puudub võimalus operatiivseks ja konfidentsiaalseks suhtluseks kaitsealuse ja kaitsja vahel, mis istungi kontekstis üldjuhul eeldab ühes ruumis viibimist. Sellise asjade korralduse välistamine oleks ülimalt problemaatiline.

I. Parrest: Lähtudes eriolukorra juhtide üldisest suunisest vältida võimalusel igasuguseid n-ö füüsilisi kogunemisi, tuleks soovitude p 13 teine ja kolmas lause sõnastada veidi kategoorilisemalt, sest ei saa välistada, et osad kohtunikud püüavad kangekaelselt istungeid läbi viia ka siis, kui tehniliste vahendite kasutamine ei ole võimalik. Sellega seavad nad aga ohtu mitte ainult ennast, vaid ka teisi, sh kohtunikke ja kohtuteenistujaid. Ning kokkuvõttes ei pruugi olla erimeetmetest sellisel juhul kasu. Pakuksin enda poolt punkti 13 teise ja kolmanda lause osas sellise sõnastuse: „Kui see ei ole võimalik, siis võib kohtunik otsustada kohtuistungi pidamise konkreetse kohtuasja asjaoludest lähtuvalt, kuid üldjuhul tuleks lükata istungi pidamine või menetlustoimingu tegemine edasi ja teha see esimesel võimalusel pärast eriolukorra lõppemist.“

Punktides 4 ja 8 võiks mõelda ka mõiste „lähikontakt“ täpsemale määratlemisele, nt viiteliselt mõnele autoriteetsele allikale. Vastasel juhul võib kohtutel selles osas tekkida järsku liiga palju tõlgendusi ja/või väärarusaamu. Konkreetset viidet ise praegu siin kohe anda siiski ei oska.

Muus osas toetan otsust.

V. Saarmets: Toetan otsust sisuliste parandusteta.

Leian, et punkti 13 teine lause annab kohtule piisavad võimalused võtta arvesse kohtuasja erisusi. Julgen arvata, et üldmenetluse kriminaalasjad ei ole siiski üldjuhul sellised edasilükkamatud kohtuasjad, milles peaksid istungid toimuma ka eriolukorra kestel. Seda olenemata asjaolust, et istungid on pikka aega ette plaanitud ja uute istungiaegade leidmine pärast eriolukorra (loodetavasti peatset) lõppemist on raskendatud jne. Kindlasti ma ei poolda punkti 13 täiendamist viisil, millest võiks jääda mulje, et kohtuistungite pidamist eriolukorras tuleb vältida vaid siis, kui kohus ja menetlusosalised (või esindajad) peavad seda vajalikuks. Pelgalt inimeste vastutustundele lootma jäämise aeg on möödas.

I. Kangur-Gontšrov: p. 8 – minu arvates ei ole õige lubada viirussümptomitega menetlusosalisi ja teisi menetlusega seotud isikuid või viirus kandjatega lähikontakti lubanud isikuid kohtusse, et sellest teatada. Me ei peaks lubama selliseid isikuid üldse kohtusse. Sellega seondub ka p 16. Kui isik on viirusekandja või lähikontaktne siis ta ei ilmu kohtusse ja teatab sellest viivitamata.

J. Sarv: Minul on soovitude kohta järgmised muudatusettepanekud:

- 1) Täiendada soovitude punkti 5 kolmanda lausega järgmises sõnastuses: „Kohtuteenistujatele, kes on kohtumajas kohapeal, tagatakse töötamise koht omaette kabinetis.“
- 2) Soovitude lisa punkt 3 muuta ja sõnastada järgmiselt: „vahistamise või selle jätkamise üle otsustamine (KrMS § 130, § 262 p 4; § 275, § 395¹; § 429; § 447);“
- 3) Soovitude lisa täiendada punktiga 8 (muutes vastavalt järgnevate punktide numeratsioonile) näiteks järgmises sõnastuses: „8) muu kiireloomulise menetlustoimingu tegemine, kui kohus

loeb selle edasilükkamatuks.“ Sobib ka Jaanus Tehveri pakutud alternatiiv (vt tema esimese kirja punkt B).

Ühtlasi toetan Jaanus Tehveri esimeses kirjas tehtud ettepanekut A (välja arvatud vahistamise osas, sest see punkt tuleks sõnastada laiemalt). Muus osas toetan otsust.

K. Siigur: Mina kavatsen hääletusel ettepanekut esitatud kujul toetada. Tegemist on soovitusel, mille eesmärk on anda kohtujuhtidele ja kohtunikele KHN-i selge seisukoht ja pakkuda n-ö pidepunkti edasise töö korraldamisel, mh kindlust, et „jah, juba määratud istungite ära jätmise või edasi lükkamine ongi õige asi ja nii tulebki teha“. Kuna tegu pole normidega, mis saaksid kuidagi vahetult rakendamisele kuulda või mille rikkumine tooks kaasa sanktsiooniga reageerimisele, siis pole nende väga detailne sõnastus sedavõrd oluline. Minu arusaamist mööda on seda dokumenti vaja esiteks kohtunikule kinnituseks selle kohta, et kodus püsimine, istungite edasi lükkamine, erinevate kaugtöövahendite kasutamine jms on „kaaluka heakskiidu“ saanud suhtumine. Teiseks on sellest tolku ehk kohtujuhtidele, kellel on vaja mõnd tõrksamat või omast arust vapramat kolleegi maa peale kutsuda. Soovituste detailsus või sõnastuslik filigraansus pole ka selles mõttes nii tähtis, et minu meelest igal juhul peavad kohtujuhid nende suuniste alusel andma oma inimestele täpsemad „korraldused“ ja „suunised“ ning vajadusel veenma oma teatud kolleege selles, et „tööle tulemine pole vaprus, vaid rumalus“ jne.

K. Lippus: Vanglate asekanstler Priit Kamalt saadud kinnituse alusel vastan Andres Parmase küsimusele: Vahistatutega asjades on muidugi küsimus veel ka see, et kui vanglas on külastuskeeld, siis kas kaitsja lastaks süüdistatava juurde istungi ajaks, et ta saaks videokonverentsi ruumis istungist osa võtta. Jah, kaitsjad lastakse süüdistatava juurde videokonverentsi ruumi.

Jaanus Tehveri küsimuse osas: Punkt 17 Praeguse sõnastuse järgi ei ole üldmenetluse kriminaalasjas dokumentide ja asitõendite esitamine üldse võimalik, sest mingit muud viisi kui nende vahetu üleandmise kohtumenetluse poole poolt kohtule istungi käigus polegi ette nähtud.

Punkt 17: Menetlusedokumentide edastamine kohtule korraldatakse viisil, mis väldib füüsilist kontakti. Punkti eesmärgiks oli vältida otseselt käest kätte dokumentide üleandmist. Olukord, mida soovisime luua oli see, et kui istung toimub kohtusaalis kohapeal, siis ka dokumendid esitatakse kohtusaalis nii, et need asetatakse selleks ettenähtud lauale, toolile, dokumendikärule nii, et inimesed ei pea teineteise käeulatusse tulema.

Sõnastame punkt 17 selgemaks.

I. Pilving: Toetan projekti järgmiste märkustega:

- Põhiteksti p 13 viimases lauses võiks teha erandi HKMS § 264 lg-s 5 nimetatud asjadele (otsustatakse inimese vabaduse üle);
- Lisa p 11 peaks täiendama rahvusvahelise kaitse taotlejatega ja muude taotluste lahendamise seoses isikult vabaduse võtmisega, võib olla täpsustada, et punkt hõlmab ka kinnipidamise pikendamist.

Minu ettepanek on praegu dokument parandustega kinnitada, aga revideerida seda järgmisel nädalal.

A. Parmas: Üldjoontes toetan otsust, aga mõned täiendused ja märkused mul siiski on. Ühtlasi nõustun Ivo Pilvingu ettepanekuga soovitusi peatselt revideerida.

Otsuse p 16 palun täiendada selliselt, et haigussümptomitega või viirusekandjaga kontaktis olnud isikul on keelatud kohtusse ilmuda.

Ühtlasi märgin, et ehk oleks paslik p 14 juurde teha lisandus, et kohtud võiks aktsepteerida kokkuleppemenetluses paberil allkirjastatud dokumente, mis skaneeritakse, nt vanglast.

Kohtul oleks paslik aktsepteerida ka kokkuleppemenetluse läbirääkimisi, mis on toimunud telekomi vahendite kaudu ja kokkulepe digitaalselt allkirjastatult kohtusse saadetud. Sellise praktika kohta ilma eriolukorrata, on ka näiteid HAM-st. Vastav täiendus võiks tulla eraldi punktina.

Kas p 15 võib mõista nii, et prokuratuuri puhul eeldatakse videosilla kaudu osalemist, aga seda võimaldatakse ja aktsepteeritakse ka teiste menetlusosaliste puhul? Nimelt on RIK sisse seadnud virtuaalsed konverentsiruumid, mille vahendusel peaks saama (praeguseks ei ole minul paraku õnnestunud siiski veel edukalt seda testida) ka justiitsministeeriumi süsteemi välistest võrku ühendatud seadmetest videosilda lülitumine.

T. Saar: Jagan seiskohta, et suunisenä andmisel ei ole põhjust seada eesmärgiks kõigi võimaluste ettenägemist ja püüdu neid reguleerida. Oluline, et tekst toetab õigusemõistmise jätkamist riske maksimaalselt vähendaval viisil. Sestap toetan samuti algselt pakutud teksti, jättes võimaluse seda vajadusel parandada/täiendada.

Ü. Madise: Toetame juhise lisa täiendamist punktiga, mis lubab kohtunikul lugeda edasilükkamatuks ka muu kohtumenetluse toimingut (sobivad nii Jaanuse kui Juhani pakutud variandid). Muus osas märkuseid ei ole, toetame.

Paus arutelu kokkuvõtmiseks 15.23 – 16.00

Justiitsministeerium edastab KHN-i liikmetele parandustega dokumendi.

KHN-i liikmed (va asendusliikmed) hääletavad ajavahemikul kell 16.01-17.49 kohtute haldamise nõukoja soovitude kinnitamise üle õigusemõistmise korraldamiseks eriolukorra ajal

Hääletustulemused:

Poolt: 11

Vastu: 0

Erapooletuid: 0

Otsus: KHN kinnitab eriolukorras õigusemõistmise soovitud kohtutele

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Signe Talalaev
Protokollija